

ศึกษาวิเคราะห์การปกครองตามหลักอปริหานิยธรรมกับการสร้างความสามัคคีปรองดอง
Study and analyze the principles of governance according
to the principles of ethics and the creation of unity

พระศตวรรษ กิตติปาโล (บุญกมล)

PhraSatawat Kittipalo (Boonkamon)

สาขาวิชาการปกครอง

Program Government

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Graduate School Mahamakut Buddhist University

E-mail : tongkum99t@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 16 ธันวาคม 2563

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 4 พฤษภาคม 2564

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 4 พฤษภาคม 2564

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาหลักอปริหานิยธรรม. 2. เพื่อศึกษาหลักความสามัคคี 3. เพื่อวิเคราะห์การปกครองตามหลักอปริหานิยธรรมกับการสร้างความสามัคคีปรองดอง ในส่วนของหลักอปริหานิยธรรม 7 ประการนั้น คือหลักธรรมสำหรับการปกครอง เพื่อป้องกันมิให้การบริหารหมู่คณะเสื่อมถอย แต่กลับเสริมให้เจริญรุ่งเรือง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งหมู่ชนและผู้บริหารบ้านเมือง และพระภิกษุสงฆ์ในยุคของการแข่งขันกันสูงภายใต้กระแสทุนนิยมและการให้ความสำคัญในด้านวัตถุนิยมที่มากมายนั้น สังคมไทยกลับมีปัญหาคความขัดแย้งขาดความสามัคคี อปริหานิยธรรมคือหลักธรรมในทางพุทธศาสนาที่จำเป็นและเป็นความหวังที่จะนำพาให้บ้านเมืองในยุคนี้มีความเจริญต่อไป

การแบ่งเป็นฝักเป็นฝ่ายแม้จะมีความเห็นต่างของแต่ละฝ่าย เพราะต่างก็มีเหตุผล แต่ก็มิได้หมายความว่า เหตุผลที่ต่างกันของอีกฝ่ายไม่เพียงพอที่จะรับฟังได้ ซึ่งทั้งสองฝ่ายต่างก็พยายามหาเหตุผลที่ดีของแต่ละฝ่ายมาสนับสนุนฝ่ายตน เพื่อให้อีกฝ่ายเกิดการยอมรับในความคิดของตนและสามารถที่จะอยู่ร่วมกันโดยไม่เกิดข้อขัดแย้ง ดังนั้นหลักอปริหานิยธรรม 7 สามารถนำมาปรับใช้เป็นแนวทางเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในยุคสมัยปัจจุบันนี้ น่าจะเป็นวิธีการเพื่อหาทางออกที่ดีในสังคมไทยที่มีสถาบันหลักคือพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาเป็นตัวช่วยในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของสังคมให้เกิดสันติสุขและลดปัญหาข้อขัดแย้งไม่แบ่งฝักแบ่งฝ่ายที่สุดเกิดความสามัคคีปรองดอง

คำสำคัญ การปกครอง, หลักอปริหานิยธรรม, ความสามัคคีปรองดอง

ABSTRACT

This article is aimed to 1) study about the principles of Aparihaniyadhamma or the principles of the governance of life, 2) to study about the principle of harmony, and 3) to analyze the governance system following the principles of 'Aparihaniyadhamma' with the harmony creation. The seven principles of 'Aparihaniyadhamma' refers to the principles

used for governance to prevent the deterioration of the group administration and support its prosperity as well as to be adapted with crowd of people and administrators in the country and also with monks. In the era of high competition under the model of Capitalism as well as the Materialism which are highly focused, while there have been too many conflicts in Thailand's society. The principles of 'Aparihaniyadhamma' is a Buddhist principle which is necessary as well as the hope which leads to the continuity of the prosperity of the society in this era.

Though the discrimination among each different group shows each party's different perspectives, it does not mean not being able to accept. Both parties always find the best reason to support their party for the opposite side to accept those with the harmony living of both parties. Hence, the seven principles of 'Aparihaniyadhamma' can be adjustable for the most satisfying result in this current era which could be the best solution in the Thai society which Buddhism is the main institute as it could solve problems in the society with serenity as well as to reduce the discrimination and to create the harmony.

Keywords: Governance, The principles of Aparihaniyadhamma, Harmony

1. หลักอปริหานิยธรรมสำหรับคฤหัสถ์

อปริหานิยธรรม 7 ประการ คือ 1. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ เป็นการประชุมพบปะปรึกษาหารือกิจการงานต่าง ๆ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และหาแนวทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันโดยสม่ำเสมอ 2. พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจกรรมร่วมกันเป็นการประชุมและการทำกิจกรรมทั้งหลายที่พึงกระทำร่วมกันหรือพร้อมเพรียงกันลุกขึ้นป้องกันบ้านเมือง 3. ไม่บัญญัติหรือล้มเลิกข้อบัญญัติต่าง ๆ เป็นการไม่เพิกถอน ไม่เพิ่มเติมไม่ละเมิดหรือวางข้อกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ อันมิได้ตกลงบัญญัติไว้และไม่เหยียบย่ำล้มล้างสิ่งที่ตกลงวางบัญญัติไว้แล้วถือปฏิบัติมันอยู่ในบทบัญญัติใหญ่ที่วางไว้เป็นธรรมนุญ 4. ให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่เป็นผู้มีประสบการณ์ยาวนานดังนั้นเราต้องให้เกียรติให้ความเคารพนับถือและรับฟังความคิดเห็นของท่านในฐานะที่เป็นผู้รู้และมีประสบการณ์มามาก 5. ไม่ข่มเหงสตรีเป็นการให้เกียรติและคุ้มครองสตรี มิให้มีการกดขี่ข่มเหงรังแก 6. เคารพบูชาสักการะเจดีย์ คือการให้ความเคารพศาสนสถาน ปุชนียสถาน อนุสาวรีย์ประจำชาติอันเป็นเครื่องเตือนความจำ ปลุกเร้าให้เราทำความดี และเป็นที่ยอมรับของหมู่ชน ไม่ละเลย พิธีเคารพบูชาอันพึงทำต่ออนุสรณ์สถานที่สำคัญเหล่านั้นตามประเพณีที่ดั่งงาม 7. ให้การอารักขาพระภิกษุสงฆ์หรือผู้ทรงศีล เป็นการจัดการให้ความอารักขา บำรุงคุ้มครอง อันชอบธรรม แก่บรรพชิต ผู้ทรงศีลทรงธรรมบริสุทธิ์ซึ่งเป็นหลักใจและเป็นตัวอย่างทางศีลธรรมของประชาชน เต็มใจต้อนรับและหวังให้ท่านอยู่โดยผาสุก อปริหานิยธรรม 7 จึงเป็นธรรมที่ไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว หมายถึง ธรรมที่ทำให้ไม่เสื่อม เกิดความเจริญทั้งส่วนตนและส่วนรวม นำความสุขความเจริญมาสู่หมู่คณะฝ่ายเดียว เพราะเป็นหลักธรรมที่เน้นความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ก่อเกิดเป็นความสามัคคีของหมู่คณะ และการเคารพนับถือซึ่งกันและกัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546)

ตามทัศนะของผู้เขียนมีความเห็นว่า หลักอปริหานิยธรรมสำหรับคฤหัสถ์นั้นเป็นหลักที่ป้องกันความเสื่อมและก็เป็นไปเพื่อความเจริญ หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์คือรูปแบบของความสามัคคีที่สะท้อนให้เห็นความแจ่มชัดของความพร้อมเพรียง ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน รูปแบบของการเคารพต่อขนบธรรมเนียมประเพณีเดิมของท้องถิ่นที่ดั่งงาม ถือเป็นเรื่องที่ทุกคนต้องให้ความสำคัญและร่วมกันปฏิบัติ จึงจะนำไปสู่การอยู่

ร่วมกันอย่างสงบสุข รูปแบบของการเคารพผู้อาวุโส และปราชญ์ท้องถิ่นก็ยิ่งมีความสำคัญ เป็นการให้เกียรติยกย่องเชิดชูท่าน เปิดโอกาสให้ท่านผู้มากประสบการณ์หรือผู้อาวุโสได้มีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นด้วยการส่งเสริมสถานะและบทบาทของสตรีก็นับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ไม่ควรเพิกเฉย เราควรใส่ใจส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับสตรีด้วย สิ่งหนึ่งก็คือเป็นการช่วยปรับเปลี่ยนชีวิตของผู้หญิงให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้นโดยสังคมมีส่วนร่วม การถือแบบอย่างให้ความเคารพและยกย่องคนดีในการทำงานให้ความเคารพในการแสดงความคิดเห็นและรับฟังข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ที่เหมาะสม และการปกป้องคุ้มครองผู้อยู่อาศัยแขกและคนที่เข้ามาในท้องถิ่นด้วยมีการจัดระเบียบและดูแลความสงบเรียบร้อยเคารพซึ่งกันและกันเป็นต้นเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ส่งเสริมให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองสำหรับบุคคลสำหรับสังคมต่อไป

2. หลักการบริหารธรรมสำหรับพระภิกษุสงฆ์

ในสมัยพุทธกาล วัสสการพราหมณ์ มหาอำมาตย์ของแคว้นมคธหลังจากกลับไปแล้วพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสกะท่านพระอานนท์ว่า คุณก่อนอานนท์ เธอจงไป ภิกษุทั้งหลายมีจำนวนเท่าใดอยู่อาศัยกรุงราชคฤห์ เธอจงให้ภิกษุเหล่านั้นทั้งหมดประชุมกันในอุปัฏฐานศาลา ท่านพระอานนท์กราบทูลรับแต่พระผู้มีพระภาคเจ้าว่า อย่างนั้นพระเจ้าข้า แล้วให้พระภิกษุตามจำนวนที่อาศัยกรุงราชคฤห์อยู่ทั้งหมดประชุมกันในอุปัฏฐานศาลา แล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมแล้ว ยืนอยู่ ณ ด้านหนึ่ง ท่านพระอานนท์ผู้ยืนอยู่แล้ว ณ ด้านหนึ่ง ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระภิกษุสงฆ์ประชุมกันแล้ว บัดนี้ เป็นเวลาซึ่งทรงเห็นเป็นกาลสมควร พระเจ้าข้า ครั้นนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงลุกจากอาสนะเสด็จดำเนินเข้าอุปัฏฐานศาลา ประทับนั่งบนอาสนะที่ปูไว้แล้ว ครั้นประทับนั่งแล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ตถาคตจักแสดงอธิขันธ์ 7 ประการแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟังจงทำไว้ในใจให้ดี ตถาคตจักกล่าวดังนี้ ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น กราบทูลแต่พระผู้มีพระภาคเจ้าว่า พร้อมแล้ว พระเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงพระดำรัสต่อไปว่า 1. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุทั้งหลายยังจักประชุมกันเนื่อง ๆ จักประชุมกันอยู่มาตลอดกาลเพียงไร ภิกษุทั้งหลายพึงหวังความเจริญอย่างเดียว หากความเสื่อมมิได้ 2. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย และภิกษุทั้งหลาย ยังจักพร้อมเพรียงกันประชุม จักพร้อมเพรียงกันเลิกประชุม จักพร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์พึงทำตลอดกาลเพียงไร ภิกษุทั้งหลายพึงหวังความเจริญอย่างเดียว หากความเสื่อมมิได้ 3. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย และภิกษุทั้งหลาย ยังจักไม่บัญญัติสิ่งที่ตถาคตมิได้บัญญัติไว้จักไม่เพิกถอนสิ่งที่ตถาคตบัญญัติไว้แล้ว ยังจัก มาทานประพฤติดูในสิกขาบททั้งหลายตามที่ตถาคตบัญญัติไว้แล้ว ตลอดกาลเพียงไร ภิกษุทั้งหลายพึงหวังความเจริญอย่างเดียว หากความเสื่อมมิได้ 4. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย และภิกษุทั้งหลาย ยังจักสักการะและเคารพ นับถือ บูชา พระภิกษุทั้งหลายผู้เป็นพระเถระผู้รู้กาลนาน ผู้บวชมาแล้วนาน ผู้เป็นบิดาของสงฆ์ เป็นปริณายกของสงฆ์ และยังจักเชื่อถือโอวาทที่ฟังของท่านด้วย ตลอดกาลเพียงไร ภิกษุทั้งหลายพึงหวังความเจริญอย่างเดียว หากความเสื่อมมิได้ 5. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย และภิกษุทั้งหลาย ยังจักไม่ลู่อานาจของตัมหา อันมีปกติให้เกิดในภพใหม่ ที่เกิดขึ้น ตลอดกาลเพียงไร ภิกษุทั้งหลายพึงหวังความเจริญอย่างเดียว หากความเสื่อมมิได้ 6. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย และภิกษุทั้งหลาย ยังเป็นผู้มีความหวังโยในเสนาสนะตามราวป่า ตลอดกาลเพียงไร ภิกษุทั้งหลายพึงหวังความเจริญอย่างเดียว หากความเสื่อมมิได้ 7. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย และภิกษุทั้งหลายยังจักเข้าไปตั้งสติไว้เฉพาะตนว่าทำอย่างไรเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ผู้มีศีลเป็นที่รัก ที่ยังไม่มาขอให้มาและเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มีศีลเป็นที่รัก ที่มาแล้ว ขอให้อยู่สบาย ดังนี้ ตลอดกาลเพียงไร ภิกษุทั้งหลายพึงหวังความเจริญอย่างเดียวหากความเสื่อมมิได้ คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย (หนังสือ DOU PD 008 พุทธธรรม 2, 2555)

ถือปริหานิยธรรม 7 ประการเหล่านี้ ยังจักตั้งอยู่ในภิกษุทั้งหลายและภิกษุทั้งหลายยังจักเห็นดีร่วมกัน ในอปริหานิยธรรม 7 ประการเหล่านี้ ตลอดกาลเพียงไรภิกษุทั้งหลายพึงหวังความเจริญอย่างเดียวหาความเสื่อมมิได้ จากเรื่องนี้เราจะเห็นได้ว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงปรารถนาให้คณะสงฆ์มีความเป็นปึกแผ่น แน่นแฟ้น เข้มแข็งสามัคคีปรองดองกัน จึงทรงประทานหลักธรรม (พระมหาสมคัคคิ ปณฺญาปชฺโชโต, 2560)

เรื่องอปริหานิยธรรม 7 ประการหรือหลักการดำเนินงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ 7 ประการนี้ไว้ให้ พระภิกษุสงฆ์ทั้งหมดนำไปประพฤติปฏิบัติกัน เพื่อสร้างความผาสุกให้เกิดขึ้นกับหมู่สงฆ์ และทำให้ พระพุทธศาสนาพบแต่ความเจริญยิ่งๆ ขึ้นไป จะไม่พบความเสื่อมถอยเลย แม้หากจะมีผู้ไม่หวังดีต่อ พระพุทธศาสนาจะไม่สามารถมาทำร้ายหรือทำลายได้ง่ายเลยจากเรื่องนี้เราจะเห็นได้ว่า พระสัมมาสัมพุทธ เจ้าทรงปรารถนาให้คณะสงฆ์มีความเป็นปึกแผ่น เข้มแข็งสามัคคีปรองดองกัน จึงทรงประทานหลักธรรมเรื่อง อปริหานิยธรรม 7 ประการหรือหลักการดำเนินงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ 7 ประการนี้ไว้ให้พระภิกษุสงฆ์ ทั้งหมดนำไปประพฤติปฏิบัติ

ในทัศนะของผู้เขียน สำหรับภิกษุอปริหานิยธรรม ที่พระพุทธเจ้าตรัสรับสั่งให้พระอานนท์เรียกประชุม พระภิกษุที่พักอยู่ในกรุงราชคฤห์ให้มาประชุมแล้วตรัสตามลำดับ ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้คือ พระพุทธองค์ตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย จะเจริญโดยฝ่ายเดียวหาความเสื่อมมิได้เลย หากปฏิบัติตาม นั่นก็หมายความว่า หมั่น ประชุมกันเสมอๆ พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจของสงฆ์ ไม่บัญญัติสิ่งทีพระพุทธเจ้ามิได้ทรง บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่ทรงบัญญัติไว้แล้ว คือปฏิบัติตามสิกขาบทที่ทรงบัญญัติไว้แล้ว สักการะ เคารพ นับถือ บูชา ภิกษุผู้เป็นเถระ รัตตัญญู อาวุโส และถ้อยถ้อยคำของท่าน เหล่านั้นว่าเป็นสิ่งที่ควรรับฟัง ไม่ตกอยู่ใน อำนาจของตัณหา ยินดีในเสนาสนะป่า และตั้งสติไว้ในใจว่าเพื่อนพรหมจรรย์ ผู้มีศีลงาม ซึ่งยังไม่มาขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่อย่างผาสุก สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าและประโยชน์ที่เราจะได้รับและจะได้เห็นใน พระพุทธศาสนาหากพระภิกษุไม่เพิกเฉยโดยการน้อมนำมาปฏิบัติอย่างจริงจัง ความงดงามและความ เจริญรุ่งเรืองในหมู่สงฆ์ในพระพุทธศาสนาย่อมเกิดขึ้นอย่างแน่นอน และสามารถเปรียบเทียบและเห็นความ แตกต่างของวัดหรือในส่วนของนิกายใดก็ตาม ที่ไม่ใส่ใจที่จะนำอปริหานิยธรรมไปปฏิบัติในหมู่สงฆ์นั้นๆ จะพบ กับความเสื่อมอย่างแน่นอน หรืออาจไม่เสื่อมในวันนี้แต่จะค่อยๆ เสื่อมและก็เสื่อมก่อนกาลอันควร

3. การสร้างความสามัคคีปรองดอง

ในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึงอปริหานิยธรรมสำหรับคฤหัสถ์ สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ สารันททเจดีย์ใกล้กรุงเวสาลี ครั้งนั้นแลเจ้าลิจฉวีหลายพระองค์ด้วยกันพากันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถึงที่ประทับ ทรงถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว ประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วพระผู้มีพระ ภาคเจ้าได้ตรัสแก่เจ้าลิจฉวีเหล่านั้นว่า (พระธีรเดชะ ธีรเตโช, 2559)

ดูก่อนลิจฉวีทั้งหลาย เราจักแสดงอปริหานิยธรรม 7 ประการ แก่ท่านทั้งหลายท่านทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว เจ้าลิจฉวีเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสว่า ดูก่อนลิจฉวีทั้งหลาย อปริหานิยธรรม 7 ประการเป็นไฉน คือ ชาววัชชีจักหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ เพียงใด ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้นชาววัชชีเมื่อประชุมก็จักพร้อมเพรียง กันประชุม เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิกประชุมและจักพร้อมเพรียงช่วยกันทำกิจที่ควรทำเพียงใด ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลยเพียงนั้น ชาววัชชีจักไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่บัญญัติ จักไม่ถอนสิ่งที่ท่านบัญญัติไว้แล้ว ประพฤติมั่นอยู่ในธรรมของชาววัชชีครั้งโบราณ ตามที่ท่านบัญญัติไว้เพียงใด ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลยเพียงนั้น ชาววัชชีจักสักการะ เคารพ นับถือ บูชาท่านวัชชีผู้ใหญ่ทั้งหลาย และจักสำคัญถ้อยคำแห่งท่านเหล่านั้น ว่าเป็นถ้อยคำอันตนพึงเชื่อฟังเพียงใด ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลยเพียงนั้น ชาววัชชีจักไม่หมิ่นชังบังคับปกครอง

หญิงใน กุลเพียงใด ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลยเพียงนั้น ชาววัชชียังคงสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจตีสถานของชาววัชชีทั้งภายในและภายนอก และไม่ปล้ำพลังกรรมอันชอบธรรม ซึ่งเคยให้เคยทำแก่เจตีสถานเหล่านั้นเพียงใด ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลยเพียงนั้น ชาววัชชีจักถวายความอารักขา ความคุ้มครอง ป้องกันโดยชอบธรรมในพระอรหันต์ทั้งหลายเป็นอย่างดี ด้วยหวังว่า ไฉนพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังไม่มา พึงมาสู่แว่นแคว้น และที่มาแล้ว พึงอยู่เป็นสุขเพียงใดชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลยเพียงนั้น คุณอนลิจฉวีทั้งหลาย อปริหานิยธรรม 7 ประการนี้ จักตั้งอยู่ในชาววัชชี และชาววัชชียังปรากฏอยู่ในอปริหานิยธรรม 7 ประการนี้เพียงใด ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลยเพียงนั้น จากเรื่องนี้เราจะเห็นได้ว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงปรารถนาให้กษัตริย์ลิจฉวีทั้งหลายในแคว้นวัชชีมีความสามัคคีปรองดองเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน จึงทรงประทานหลักธรรมเรื่องอปริหานิยธรรมทั้ง 7 ประการ หรือก็คือหลักการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ 7 ประการไว้ให้นำไปปฏิบัติเพื่อความผาสุกของชาววัชชี จะได้มีแต่ความเจริญ ไม่พบกับความเสื่อมเลย แม้ศัตรูจะมารุกรานก็ยากจะเอาชนะได้

4. โทษของการขาดความสามัคคีปรองดอง

แผนการยึดแคว้นวัชชีของวัสสการพราหมณ์ ได้เกิดขึ้น ด้วยพระเจ้าอชาตศัตรูแห่งแคว้นมคธมีพระประสงค์จะขยายอาณาจักรให้กว้างขวาง แคว้นที่หมายตาคือแคว้นวัชชีของเหล่ากษัตริย์ลิจฉวี ซึ่งเป็นแคว้นขนาดใหญ่และเจริญกว่าแคว้นใดๆในสมัยนั้น ผู้ใดครอบครองได้ย่อมแสดงความยิ่งใหญ่ของกษัตริย์พระองค์นั้น เหล่ากษัตริย์ลิจฉวีแห่งแคว้นวัชชีร่วมกันปกครองแคว้นโดยสามัคคีธรรม กษัตริย์แต่พระองค์มีพระโอรสบริวารตลอดจนดินแดนของพระองค์ทรงมีฐานะเสมอกัน ทรงยกย่องให้เกียรติกันไม่ว่าจะทำกิจใดๆ ก็ทรงปรึกษาหารือกัน ที่สำคัญคือทรงยึดมั่นในอปริหานิยธรรมซึ่งเน้นความสามัคคีธรรมเป็นหลักหากมีการโจมตีเหล่ากษัตริย์ลิจฉวีก็จะทรงร่วมกันต่อสู้จนฝ่ายศัตรูพ่ายแพ้ไป การทำสงครามกับแคว้นวัชชีจึงไม่ใช่เรื่องง่ายต้องใช้ปัญญาไม่ใช่กำลัง พระเจ้าอชาตศัตรุทรงมีบุโรหิตที่ปรึกษาชื่อวัสสการพราหมณ์ เป็นผู้รอบรู้ศิลปศาสตร์และมีสติปัญญาเฉียบแหลม วัสสการพราหมณ์กราบทูลให้ทรงใช้อุบายในการตีแคว้นวัชชี โดยอาสาเป็นไส้ศึกไปยุยงเหล่ากษัตริย์ลิจฉวีให้ทรงแตกความสามัคคี พระเจ้าอชาตศัตรุทรงเห็นชอบ วัสสการพราหมณ์จึงเริ่มใช้แผนการโดยการทูลคัดค้านการไปตีแคว้นวัชชี พระเจ้าอชาตศัตรุสร้างกริ้ว ทรงสั่งให้ลงโทษวัสสการพราหมณ์อย่างหนักและเนรเทศไป วัสสการพราหมณ์มุ่งหน้าไปเมืองเวสาลีเพื่อขอรับราชการด้วยความเป็นผู้มีวาทศิลป์รู้จักใช้เหตุผลโน้มน้าวใจ ทำให้เหล่ากษัตริย์ลิจฉวีหลงเชื่อรับวัสสการพราหมณ์ไว้ในพระราชสำนักในทันที พิจารณาคติความและถวายพระอักษรเหล่าพระกุมาร เมื่อทำหน้าที่เต็มความสามารถให้เป็นที่ไว้วางใจแล้ว วัสสการพราหมณ์เริ่มสร้างความแคลงใจในเหล่าพระกุมาร โดยออกอุบายให้พระกุมารเข้าใจผิดว่าพระกุมารพระองค์อื่นนำปมด้อยของตนไปเล่าให้ผู้อื่นทราบทำให้เสียชื่อ เหล่าพระกุมารนำความไปกราบทูลพระบิดาต่างก็เชื่อพระโอรสของพระองค์ทำให้เกิดความขุ่นเคืองกันทั่วไปในหมู่กษัตริย์ลิจฉวี เมื่อเวลาผ่านไป 3 ปี สามัคคีพราหมณ์ในหมู่กษัตริย์ลิจฉวีก็สูญสิ้นไป วัสสการพราหมณ์ทดสอบด้วยการตีกลองนัดประชุมก็ไม่ปรากฏว่ามีกษัตริย์ลิจฉวีเข้าร่วมประชุม วัสสการพราหมณ์ เห็นว่าแผนการเป็นผลสำเร็จจึงลอบส่งข่าวไปกราบทูลพระเจ้าอชาตศัตรุให้ทรงยกทัพมาตีแคว้นวัชชี ชาวเมืองวัชชีต่างตื่นตระหนกเมื่อทราบข่าวศึก แต่เหล่ากษัตริย์ลิจฉวีต่างทรงถือทิวาลีไม่มีผู้ใดวางแผนป้องกันภัย ดังนั้นเมื่อกองทัพของแคว้นมคธถึงเมืองเวสาลีจึงยกทัพเข้าเมืองได้ง่ายดายและผู้ที่เปิดประตูเมืองให้กองทัพมคธก็คือวัสสการพราหมณ์นั่นเอง

โทษของการแตกความสามัคคีที่ไม่ได้มีผลกระทบต่อบุคคลเท่านั้นแต่ยังส่งผลถึงสังคมส่วนรวมด้วย นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นความสำคัญของการใช้สติปัญญาให้เกิดผลโดยไม่ต้องใช้กำลังอีกด้วย 1. โทษของการ

แต่กสามัคคี 2. การใช้สติปัญญาเอาชนะฝ่ายศัตรู 3. การใช้วิจารณ์ญาณก่อนที่จะตัดสินใจทำสิ่งใดย่อมเป็นการดี 4. การถือความคิดของตนเป็นใหญ่และทะนงตนว่าดีกว่าผู้อื่น ย่อมทำให้เกิดความเสียหายต่อส่วนรวม

อย่างเหตุการณ์ในสังคมไทยปัจจุบัน แม้เราจะเห็นต่าง แต่หากเรายอมรับในความคิดของแต่ละคนแต่ละฝ่าย มองส่วนรวมเป็นหลักสำคัญกว่าส่วนอื่นบ้านเมืองเราก็จะสงบร่มเย็นมีแต่ความสามัคคีปรองดองตรงกันข้ามหากเรามีทิฐิต่างคนต่างฝ่ายก็ไม่ยอมกัน เอาความคิดของตนเป็นหลักไม่สนใจส่วนรวม มีแต่การเอา رأิตเอาเปรียบ คนไร้คุณธรรม ไม่เคารพผู้ใหญ่ นักปราชญ์ ผู้อาวุโสหรือผู้มีประสบการณ์มากเหล่านี้เป็นต้นก็จะทำให้ความวุ่นวายความโกลาหลบ้านเมืองก็จะพบกับความวิบัติพบกับความเสื่อม ยิ่งหากยุคนี้มีการข่มเหงเด็กหรือล่วงเกินสตรี ก็ยิ่งจะทวีความรุนแรงความก้าวร้าวขึ้น สำคัญคือต้องให้ความสำคัญเท่าๆ กันนั่นคือความเสมอภาค สิ่งเหล่านี้จะค่อยๆ หล่อหลอมให้เกิดความรักความมั่นคงในส่วนของจิตใจ ยิ่งหากคนไม่มีความเคารพในสิ่งสักการะเคารพเจดีย์ ไม่เคารพและปกป้องรักษาปูชนียสถานที่สำคัญในทางพุทธศาสนาเพื่อเป็นเครื่องมือยึดเหนี่ยวจิตใจแล้วละก็จะมีผลต่อการปกครอง ยากต่อการปกครอง สำคัญคือหากขาดซึ่งความสามัคคีปรองดองมีแต่จะทำให้บ้านเมืองของเราเสื่อมลงและส่งผลซ้ำต่อการพัฒนาไม่มีศูนย์รวมจิตใจเพราะไม่ได้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไม่รักชาติ ไม่รักบ้านเมืองต่างคนต่างอยู่หรือต่างก็เห็นแก่ตัว ชาติบ้านเมืองก็ถึงคราวต้องล่มสลายในที่สุด

5. ความสำคัญในหลักการปกครองทางสังคมและคุณค่าและทางจิตใจ

การปกครองในสังคมทุกระดับไม่ว่าจะเป็นฝ่ายอาณาจักรหรือฝ่ายศาสนจักร หากนำหลักอภิธานิธรรม 7 ไปใช้ในการปกครองในสังคมที่เราอยู่ร่วมกันแล้วก็จะพบแต่ความเจริญ และมีความสามัคคีเป็นปึกแผ่นอย่างหนาแน่นเหล่าหมู่ริศศัตรูก็ไม่สามารถทำลายได้ ยิ่งถ้าเราจะสร้างเสริมหลักการปกครองให้ระบอบประชาธิปไตยมั่นคง เพื่อให้เกิดเป็นคุณประโยชน์ใหญ่หลวงต่อประเทศชาติบ้านเมือง สมควรอย่างยิ่งที่จะพร้อมเพรียงกันยึดเอาหลักอภิธานิธรรม 7 ประการ มาปฏิบัติให้พร้อมเพรียงกัน ระบอบการเมืองการปกครองก็จะกลายเป็นการเมืองที่บริสุทธิ์ และสามารถแก้ปัญหาของชาติได้สำเร็จ เป็นต้นแบบอย่างทางการเมืองดีเด่นที่นานาประเทศจะชื่นชมยินดีมาก (พระมหาธรรมกรณ์ ปญญาสิริ, 2556)

อภิธานิธรรม 7 อภิธานิธรรมจึงเป็นธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญอย่างเดียว คือ เป็นหลักธรรมที่สอนให้เรารู้จัก หลักการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างชุมชนองค์กร หรือสถาบัน ให้เข้มแข็งสามารถนำไปใช้ได้ทั้งหมู่ชนกับผู้บริหารบ้านเมือง และคณะพระภิกษุสงฆ์ทุกคนย่อมจะเข้าใจอยู่แล้วว่า ความสุขความเจริญของบุคคลย่อมอิงอาศัยสถาบันคำว่าสถาบัน นั้นหมายถึงองค์กรหนึ่ง ๆ เช่น วัด คณะสงฆ์ ศาสนา ประเทศ กระทรวง กรมกอง หรือที่เรียกชื่อเป็นอย่างอื่นก็ตามหน่วยงานที่บริการความสุขความเจริญให้แก่สมาชิกหน่วยหนึ่ง ๆ ก็เรียกว่า สถาบันหนึ่ง สถาบันหนึ่ง ๆ ก็ย่อมประกอบด้วยบุคคลหลายคน เป็นสมาชิก คนหลายคนก็หลายใจหลายนิสัยใจคอ การดำรงรักษาสถาบันให้มั่นคงและให้เจริญรุ่งเรือง มิให้เสื่อมถอยลงไปนั้น จึงเป็นเทคนิค วิธีการเฉพาะอย่างหนึ่ง จะเห็นได้ว่า มีชนชาติหลายเผ่าในโลกนี้ได้สาบสูญไป มีประเทศบางประเทศหมดความเป็นอิสระ มีลัทธิศาสนามากต่อมากที่สลายตัวสถาบันอีกมากมายที่แม้จะไม่ถึงกับล้มละลายแต่ก็เสื่อมโทรมอย่างน่าเสียดาย ทั้งหมดนั้นเกิดจากการบริหารงานของสถาบันนั้น ๆ ไม่ถูกต้องเหมาะสม แม้พระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นสถาบันใหญ่ยิ่งสถาบันหนึ่งในโลกก็ตกอยู่ในวิถีส่งความเสื่อมและความเจริญเหมือนกัน ทั้ง ๆ ที่พระบรมศาสดาก็ทรงชี้ช่องทางเพื่อการดำรงรักษาพระพุทธศาสนาให้มั่นคงไว้แล้ว แต่ถ้าหากพุทธบริษัท 4 ต่างไม่นำพาที่จะนำไปปฏิบัติให้ครบถ้วน ก็จะทำให้พระพุทธศาสนาถึงความเสื่อมสลายได้ เราทุกคนเป็นผู้มีหน้าที่ดำรงรักษาสถาบันทั้งสิ้น ไม่ฐานะของผู้บริหารก็ในฐานะของสมาชิก จึงควรศึกษาหลักธรรมเรื่อง อภิธานิธรรม นี้ไว้ให้ดี เพราะหลักธรรมเรื่อง อป

รียนนิยธรรม เป็นเทคนิคในการดำรงรักษาสถาบัน ให้เจริญรุ่งเรือง ไม่ไปสู่ความเสื่อมถอย ซึ่งอนุโลมใช้ได้ทั้งทางโลกและทางธรรม และในทุกระดับ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ทันสมัยอยู่เสมอ

6. บทสรุป

สำหรับคฤหัสถ์หากนำหลักอปริหานิยธรรมมาสร้างเครื่องมือเพื่อให้เกิดความสามัคคีต้องนำหลักอปริหานิยธรรมไปบูรณาการเข้าไปในขั้นตอนของกระบวนการบริหารในชุมชนสังคมหรือองค์กรนั้นๆ เพื่อพัฒนาการบริหารงานขององค์กร จะทำให้เกิดความพร้อมเพรียงเป็นอันเดียวกันการบริหารงานก็จะง่ายขึ้น ไม่ยุ่งยากสลับซับซ้อน มีแนวทางหรือเป้าหมายที่ชัดเจนที่ตรงกันโดยการยอมรับแบบประชาธิปไตยคือจากเสียงข้างมาก จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมและทุกคนก็เห็นความสำคัญที่ตัวเองมีและเป็นความสุขความพอใจในสิ่งที่ตัวเองได้รับหน้าที่นั้นๆ ความสามัคคีในหมู่คณะก็จะเกิดขึ้น สามารถนำมาบูรณาการเข้ากับการบริหารงานทั้งในด้านการบริหารจัดการบุคลากร การประสานงาน และการจัดการองค์กร โดยร่วมแรงร่วมใจกันเป็นต้น

ตัวอย่างจากหลักอปริหานิยธรรม 7 ข้อที่ 1 หมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ ความจริงข้อนี้ไม่เฉพาะแต่คฤหัสถ์เท่านั้นพระภิกษุสงฆ์ก็สำคัญและใช้ได้เช่นเดียวกัน คือหมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യหมายถึง การประชุมพบปะปรึกษาหารือกันในกิจการงานต่างๆ อย่างสม่ำเสมอเพื่อแก้ปัญหาในการทำงาน ในการสื่อสารและเป็น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ยอมรับในเหตุผลที่ถูกต้องที่เป็นประโยชน์ สร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน การประชุมกันบ่อยๆ คุยกันบ่อยๆ เป็นการระดมความคิดรวมความสามารถของแต่ละคนมีแล้วนำมาแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องส่งเสริมหมู่คณะให้มีความเจริญต่อไป เช่นในที่ทำงานหัวหน้ามีการประชุมปรึกษาหารือกับผู้ร่วมงานๆก็จะราบรื่น แม้หากมีข้อผิดพลาดทุกคนก็ยอมรับในข้อผิดพลาดร่วมกัน แม้แต่ในครอบครัวก็เช่นเดียวกัน พ่อ แม่ ลูก มีอะไรก็ต้องพูดคุยกัน ให้กำลังใจกัน และให้ความรัก แก่ลูกๆ ก็จะมีปัญหาต่างๆ ก็น้อยลงเพราะ การพูดคุยหรือทำความเข้าใจกันบ่อยๆ ก็จะทำให้ช่องว่างของความไม่เข้าใจน้อยลง

สำหรับพระภิกษุสงฆ์ วิธินำหลักอปริหานิยธรรมมาใช้เช่น ในกิจของสงฆ์ที่ต้องทำร่วมกันไม่ว่าเล็กหรือใหญ่ การดำเนินงานในด้านต่างๆ ของพระพุทธศาสนา การทำอุโบสถกรรม การทำวัตรสวดมนต์เข้า-เย็น การออกธรรมาวาส โดยพร้อมเพรียง แม้แต่การกวาดบริเวณวัด การฉันทน้ำปานะ และกิจกรรมอื่นๆ ฉะนั้น การร่วมกันทำกิจวัตรหรือกิจกรรมของสงฆ์สามารถนำหลักอปริหานิยธรรมมาประยุกต์ใช้ได้เลยเพื่อประโยชน์สูงสุดของคณะสงฆ์ ตัวอย่างจากหลักอปริหานิยธรรม 7 ข้อที่ 1 หมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ ความจริงข้อนี้ไม่เฉพาะแต่ภิกษุสงฆ์เท่านั้นคฤหัสถ์ก็สำคัญและใช้ได้เช่นเดียวกัน หมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യหมายถึง การประชุมพบปะปรึกษาหารือกันในกิจการงานต่างๆ อย่างสม่ำเสมอเพื่อแก้ปัญหาในการทำงาน ในการสื่อสารและเป็น การแลกเปลี่ยน

หากมีสิ่งขัดแย้ง หรือผลกระทบใดๆ ในระหว่างหมู่สงฆ์หรือคณะสงฆ์กับบุคคลภายนอก การแก้ไขก็ทำได้โดยนำหลักอปริหานิยธรรมมาปรับใช้ อย่างไรก็ตามหลักอปริหานิยธรรมนั้นต้องนำมาพัฒนาที่ตัวบุคคลก่อนเป็นสำคัญต้องเริ่มต้นที่ตัวบุคคลที่เรา บุคคลจะเป็นเครื่องมือ กลไกสำคัญในการขับเคลื่อนสู่ส่วนรวมและสู่สังคมและประเทศชาติต่อไป

บรรณานุกรม

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 12. กองวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย. (2555). **หนังสือ DOU PD 008 พุทธธรรม 2**. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ 23 พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 15 อังคตตนิทาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต**.

พระมหาสมศักดิ์ ปญญาปชโชโต. (2560). **ศึกษาวิเคราะห์การปกครองหลักอำนวยการบริหารธรรมตามทางรัฐศาสตร์**. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์การปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระธีรเดช ธีรเตโช. (2559). **การปฏิบัติงานตามหลักอำนวยการบริหารของบุคลากรเทศบาลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา**. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย สาขารัฐศาสตร์การปกครอง, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระมหาธรรมกรณ์ ปญญาสิริ. (2556). **ศึกษาวิเคราะห์รัฐศาสตร์ตามหลักอำนวยการบริหาร 7**. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์การปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.